

PSY411
PEDAGOGICKÁ A
ŠKOLNÍ
PSYCHOLOGIE

Úvodem...

Kontakt

- **Mgr. et Mgr. Jan Mareš, Ph.D.**

- jmares@fss.muni.cz

- konzultační hodiny:

- úterý 14:00-15:00;

- jindy pouze po předchozí domluvě

Prosím, uvádějte v předmětu zprávy kód předmětu a v textu mailu učo, kód předmětu

Pro obecné dotazy, prosím, využijte diskusní fórum kurzu v ISu

Další vyučující

- **PhDr. Josef Lukas**

- CPIV Brno; inkluzivní vzdělávání; kazuistický seminář

- **Mgr. Lenka Chalupníčková**

- Školní psychologie; kazuistický seminář

Hodnocení

aktivní účast na výuce (75 % účast),	nutná podmínka; 5 bodů bonus za 100% účast
3 krátké průběžné testy (65% bodů),	10 bodů za každý; 19 bodů minimum
zpracování a prezentace posteru na vybrané téma v semináři (veřejná prezentace před kolegy i vyučujícími v prostorách),	nutná podmínka; nebodováno
zkouška - písemný test (70% minimum)	50 bodů max., 35 bodů minimum
celkem body	85 bodů max., 54 bodů minimum

Poster - Instrukce

- **Téma dle vlastního výběru v rámci okruhů vymezených sylabem**
 - Téma zajímavé pro autora, dostatečně úzce vymezeno (věk žáků, typ školy atp.), důraz na subjektivní praktickou využitelnost (např. návaznost na projekt DP, praxi atp.)
 - základní informace a doporučení pro praxi
 - varianty pro výběr tématu – kazuistika / empirická ministudie
 - Publikem není vyučující ale spolužáci
 - Diskuse o tématech v předcházejících seminářích i v online diskusním fóru
 - Soutěž o „hodnotné ceny“ (fidorka) ve dvou kategoriích
 - Poster obsahově (informačně) nejvíce zajímavý
 - Poster vtipný či vzhledově originální
 - Formální požadavky na postery
 - 1. krok - anotace 250 slov, dva základní prameny do odevzdávací skříňky v Isu (28.3.)
 - 2. příprava a prezentace posteru v semináři
 - Formát A1, název, autor, prameny (možnost připravit handout)
 - rozdělení do dvou skupin – prezentující a publikum (25.4. a 9.5.)

Pedagogická a školní psychologie

□ **Zkouška**

- Písemný test; 25 otázek:
 - pojmy, aplikace, problémové otázky;
 - uzavřené i volné odpovědi
- Možno zkoušet ve speciálních případech i ústně

Pedagogická a školní psychologie

Cílem kurzu je seznámit studenty s vybranými tématy pedagogické a školní psychologie. Studenti získají vhled do současných teorií v rámci okruhů a dovednost je prakticky aplikovat. Na konci kurzu budou studenti:

- umět chápat a umět vysvětlit systém poradenské péče v oblasti výchovy a vzdělávání
- umět aplikovat současné teoretické koncepty v konkrétních modelových situacích
- umět aplikovat na modelových případech své znalosti přípravy na práci s klienty, základy diagnostiky i intervenčních strategií vč. etických aspektů činnosti psychologa v dané oblasti
- budou umět interpretovat výsledky modelových diagnostických situací
- budou se orientovat v legislativním rámci upravujícím činnost psychologa v oblasti
- budou se orientovat v profesní nabídce možných odborných specializacích v oblasti

1. a 2. setkání

Čt 28. 2. 10:00–13:30 P31 (J. Mareš)

- Pedagogická i školní psychologie v souvislostech (vč. specializace a možnosti uplatnění absolventů, vzdělávání dospělých, etické kodexy, platná legislativa, odborné společnosti, trendy v oboru – RVP, evaluace atd.)
- *Informace k vytváření posterů, rozdělení studentů do skupin k prezentování posterů*

Čt 28. 3. 10:00–13:30 P31 (J. Mareš)

- *První průběžný test (úroveň znalostí témat předchozího bloku)*
- Diagnostika a intervence v kontextu pedagogické a školní psychologie
- Různé účely diagnostiky v kontextu edukace (screening, evaluace, individuální a skupinová diagnostika)
- Práce s výsledky a intervence, mezioborová spolupráce (úvod)
- Příprava, adaptace a úprava diagnostických nástrojů – příklady dobré i špatné praxe

3. a 4. setkání

Čt 25. 4. 10:00–13:30 P31 (J. Mareš, J. Lukas)

- *Druhý průběžný test (úroveň znalostí témat předchozího bloku)*
- Interakce učitel a žák (interakční styly učitele, pojetí profesní role atd.)
- Inkluze, práce se specifickými potřebami žáků ve škole; systém poradenských služeb ve školství a práce s klienty na zakázkách týkajících se edukace
- Řešení modelových situací
- *Prezentace posterů formou posterové minikonference (první polovina studentů)*

Čt 9. 5. 10:00–13:30 P31 (J. Mareš, L. Chalupníčková)

- *Třetí průběžný test (úroveň znalostí témat předchozího bloku)*
- Školní psycholog, škola, lidé v ní a kolem ní
- Řešení modelových situací
- *Prezentace posterů formou posterové minikonference (druhá polovina studentů)*

Pedagogická a školní psychologie

Literatura

- FISHER, R. Učíme děti myslet a učit se. Praha: Portál 2011.
- BERTRAND, Y. Soudobé teorie vzdělávání. Vyd. 1. Praha : Portál, 1998. 247 s. ISBN 80-7178-216-5.
- ŠEĎOVÁ, K. a kol. Komunikace ve školní třídě. Praha: Portál 2012.
- PRŮCHA, Jan. Alternativní školy a inovace ve vzdělávání. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2004. 141 s. ISBN 80-7178-977-1.

opakování

- ČÁP, J. - MAREŠ, J..[. Psychologie pro učitele [Čáp, 2001]. Vyd. 1. Praha : Portál, 2001. 655 s. ISBN 80-7178-463-.
- FONTANA, D. Psychologie ve školní praxi. Vyd. 1. Praha : Portál, 1997. 383 s. ISBN 80-7178-063-4
- a další - viz sylabus kurzu

rozšiřující

- VÁGNEROVÁ, M. Psychologie školního dítěte. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1997. 88 s. ISBN 80-7184-487-.
- Psychodiagnostika dětí a dospívajících. Edited by Mojmir Svoboda - Dana Krejčířová - Marie Vágnerová. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. 791 s. ISBN 80-7178-545-8.
- Psychologie handicapu. Edited by Marie Vágnerová - Zuzana Hadj-Mousová - Stanislav Štech. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2001. 230 s. ISBN 80-7184-929-4.
- VÁGNEROVÁ, M. Psychologie problémového dítěte školního věku. Praha, 1995. 108 s.
- (...)

Pedagogická a školní psychologie

□ **Odborná periodika**

- Pedagogika; Studia Padeagogica; Orbis Scholae; Pedagogická orientace; Pedagogika.sk atp.
- Čs. Psychologie; Psychológia a patpsychológie dieťaťa

□ **Populární periodika**

- Moderní vyučování; Učitelské noviny (...)

Pedagogická a školní psychologie

□ Internetové zdroje

- **Ebrary education** - <http://site.ebrary.com/lib/masaryk/>

- **Elektronické zdroje na MU i na PedF MU**

 - <http://library.muni.cz/ezdroje/>

 - Blackwell, Cambridge Press

 - Databáze (ERIC, JSTOR)

- **Stránky**

 - MŠMT www.msmt.cz

 - Dále např. www.ceskaskola.cz; www.studovna.cz *atd.*

- Svépomocné skupiny (www.nadanedeti.cz/,

- Internetové prezentace škol (ŠVP, výroční zprávy atp.)

- Denní tisk (informace o školství)

PEDAGOGICKÁ A ŠKOLNÍ PSYCHOLOGIE

Úvod

Modality oboru

- Učebnice
 - ▣ (Ďurič) obor, který nemá předmět, ale mnoho učebnic
 - ▣ někdy zaměňovány s teorií (co není v učebnici, učitel neví)
- Vyučovací předmět
 - ▣ SŠ pedagogického směru, VŠ a tzv. pedagogické minimum
- Součást profesní přípravy
 - ▣ Učitelé (a související profese)
 - Speciální pedagogika, sociální pedagogika, andragogika

Modality oboru 2

- Součást profesní přípravy pre i postgraduální
 - ▣ Psychologové – EUROPSY, DSP (PedF UK v Praze)
- Profesní specializace (educational sciences)
- Profesní diskurz
 - ▣ Aktivity APA a EFPA
- Mediální diskurz
 - ▣ každý chodil do školy a tím pádem je každý expert
 - ▣ Školství jako vděčný problém i nabídka řešení společenských problémů (ve formě vyučovacích předmětů)
 - ▣ Specifické otázky (integrace, organizace...)

- Začít školu v 9 hodin. Co to znamená systémově?
- Začít školní docházku od 7 let?
- Zkrátit přestávky na 5 minut je psychologicky vzato dobrý nápad?
- (...)

Zařazení pedagogické psychologie.

- **Situování pedagogické psychologie v rámci humanitních věd je ovlivněno historickou tradicí, v různých zemích se liší.**
 - ▣ ve většině evropských států, v USA, Kanadě, Austrálii je řazena mezi **psychologické vědy**
 - ▣ v Německu a ve skandinávských zemích bývá počítána mezi **vědy pedagogické**.

Vymezení pedagogické psychologie

- je nesnadné, neboť se odvíjí od názoru na její zařazení do soustavy vědních oborů, od její vývojové etapy (proměňovalo se v čase), od zastávané koncepce oboru.
 - **Americká tradice:**
 - pedagogická psychologie je obor, který aplikuje vědecké metody při studiu chování lidí v pedagogických podmínkách (Berliner, 1982)
 - je to obor, který shromažďuje psychologické poznatky, které jsou relevantní pro výchovu a vzdělávání a aplikuje je tak, aby zlepšil kvalitu edukačního procesu a jeho výsledků (Sternberg, Williams, 2002).
 - jde o obor, který se systematicky věnuje zkoumání jedince v kontextu výchovy a vzdělávání (Berliner, Calfee, 1996; Reynolds, Miller, 2003).

Vymezení pedagogické psychologie (2)

□ Česká a slovenská tradice:

- **Neakcentuje aplikační charakter** oboru, nýbrž chápe obor jako svébytný.
- Souvisí to se specifickou situací v ČR (první země s VŠ požadavkem na vzdělávání učitele)
- V. Příhoda (1956) vymezuje pedagogickou psychologii jako soustavu poznatků o vnitřních zákonitostech změn, navozených v chování člověka. Od psychologie se liší specifickým zaměřením na jevy sociálně a výchovně formující, od pedagogiky pak neuropsychickým pohledem na učební a výchovně vlivy působící na člověka.
- věda o psychologických zákonitostech výchovně-vzdělávacího procesu ve škole i v mimoškolních zařízeních (Ďurič, 1974).
- V. Kulič a J. Mareš (1992) vymezili pedagogickou psychologii jako relativně samostatný psychologický obor, který sice přijímá podněty od mnoha dalších psychologických i nep psychologických disciplin, ale integruje je, rekonstruuje je a využívá v situacích pedagogického typu. Pedagogické psychologii jde o psychologický pohled na předpoklady, průběh a výsledky: a) rozvoje jednotlivce (zvláště jeho osobnosti), b) rozvoje skupin (žáků, učitelů, vychovatelů, rodin, týmů apod.) v situacích pedagogického typu.

Profesní uplatnění absolventů

- Více jak 1/3 absolventů FSS začíná profesní dráhu v oblasti školství a vzdělávání

Jak je to s Vámi?

Současné trendy v oboru

- Kognitivistický přístup (pokračování „revoluce“) – srv. RVP
- Konstruktivistický pohled na učení a vyučování v praxi (Piaget)
- Učení se přestalo chápat jako ryze individuální záležitost a stoupá zájem o jeho sociální a kulturní determinanty (Vygotskij)
- V pedagogické psychologii se pozornost badatelů nezaměřuje jen na učení a vyučování lidí, ale též na problémy výchovné. Badatelé zkoumají vývoj morálního usuzování dětí, dospívajících a dospělých a souběžně s tím i jejich morální či nemorální jednání v konkrétních situacích.
- Psychologie motivace (Weiner, Ames, Dwecková, Deci...)
- Rozdíly mezi lidmi (intelligence...) Sternberg, Gardner
- Psychologický pohled na učivo (žákovo pojetí učiva, záměrná konceptuální změna - Sinatra, Pintrich, 2003)
- Učitelovy postoje vůči jednotlivým žákům (postoje kladné, neutrální, záporné) i učitelovy postoje k celým třídám (Good, Nichols, 2001).
- Technická edukační média (Hadwin et al., 2005)
- „Evidence based education“

Kritika pedagogické psychologie

- Kritika přichází ze tří zdrojů: od laické veřejnosti, od učitelské veřejnosti, od představitelů jiných psychologických oborů.
- Laická veřejnost (a zčásti i učitelská veřejnost) tvrdí, že obor toho málo nabízí reálné praxi.
 - Veřejnost očekává, že dostane jednoduché návody typu: jak nejlépe postupovat, když... Protože je nedostává (a nemůže v této podobě dostat), mívá výhrady. Někteří učitelé (i někteří rodiče) zase v diskusích s odborníky argumentují jednotlivými „případy ze života“, které znají a současně se odvolávají na své osobní pedagogické zkušenosti s dětmi a dospívajícími.
 - Good a Levin (2001), když je příběh ze života použit jako náhražka za seriózní výzkum, když je kasuistikou argumentováno místo teoretického rozboru a zobecnění empirických nálezů, vzbuzuje to vážné odborné výhrady.
- Někteří představitelé jiných psychologických oborů se domnívají, že pedagogická psychologie je aplikační obor, který jen „převádí“ poznatky jiných psychologických disciplín do oblasti učení, vzdělávání, výchovy a výcviku lidí.
 - Kritizují pedagogickou psychologii za to, že se málo zabývá laboratorním výzkumem, tedy výzkumem za přísně kontrolovatelných podmínek.
 - Neuvědomují si, že psychické procesy jsou spoluurčovány obsahem (např. zvláštnostmi učiva), zaměřeností (např. výchovně-vzdělávacími cíli školy, osobními cíli učícího se jedince), způsobem řízení (nelze přenášet poznatky získané např. spontánním učením na situace pedagogického typu), sociálním kontextem, v němž se vše odehrává.

Reakce na kritiku

- Americká psychologická asociace (APA) začala vydávat novou ediční řadu s názvem Psychologie ve škole. (<http://www.apa.org/>)
- Tým amerických expertů vypracoval pro praxi soubor psychologických principů, které akcentují roli žáka při učení a vzdělávání (Learner-Centered Psychological Principles, 1997). (<http://www.apa.org/ed/lcp2/lcp14.html>)
- V Evropě vznikla a úspěšně funguje mezinárodní Asociace pro výzkum učení a výuky - EARLI (European Association for Learning and Instruction), která prostřednictvím vlastních časopisů a každoročních konferencí stimuluje rozvoj oboru v evropských zemích. (<http://www.earli.org/>)
- Evropská federace psychologických asociací – EFPA se snaží posílit povědomí o oboru psychologie jako takovém (psychologická gramotnost, popularizace, podpora aktivit směřujících do školství i do společnosti)

U nás

- NÚV, divize IPPP
 - <http://www.nuv.cz/>
 - <http://www.ippp.cz/>
- AŠP SR a ČR
 - www.schoolpsychology.cz
- Česká asociace pedagogického výzkumu
 - <http://www.phil.muni.cz/wapv/>
- Sekce pedagogické psychologie při ČMPS
 - <http://cmps.ecn.cz/?page=pedagpsych>
- (...)

Nejdůležitější časopisy

- Journal of Educational Psychology (USA – vychází od r. 1910),
- Contemporary Educational Psychology (USA – vychází od r. 1975),
- Educational Psychologist (USA – vychází od r. 1976),
- Educational Psychology Review (USA – vychází od r. 1989).
- Review of Educational Research (USA – vychází od r. 1931)
- American Educational Research Journal (USA – vychází od r. 1964).

- British Journal of Educational Psychology (Velká Británie – vychází od r. 1931),
- Educational Psychology in Practice (Velká Británie – vychází od r. 1985),
- Psychologie in Erziehung und Unterricht (Německo – vychází od r. 1954, zpočátku pod názvem Schule und Psychologie),
- Revue de psychologie de l' éducation (Francie, vychází od r. 1996),
- European Journal of Psychology in Education (Portugalsko, vychází od r. 1986).

- Pedagogika (ČR – vychází od r. 1951)
- někdy i Československá psychologie (ČR – vychází od r. 1957).

- *...a někdy i časopisech pedagogických*
 - *Pedagogika, Studia Paedagogica, Orbis Scholae, Pedagogika.sk, Pedagogická orientace*

PEDAGOGICKÁ A ŠKOLNÍ PSYCHOLOGIE

Normy upravující aktivity psychologů ve
školství

Legislativní předpisy důležité pro práci školního psychologa

1. Zákon č. 94/1993 Sb., o rodině, ve znění zák. č. 91/1998 Sb. a zák. 210/1998
2. Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách
3. Zákon č. 101/2000, o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 227/2000 Sb.
4. Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví
5. Zákon č. 109/2002, o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních
6. Zákon č. 218/2003, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
7. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)
8. Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů
9. Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních
10. Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných
11. Nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé

Kde je hledat

- Zákony, nařízení vlády v tištěných Sbírkách zákonů (vydává MV) a vyhlášky
 - <http://www.mvcr.cz/sbirka>
- Směrnice, pokyny
 - v tištěném Věstníku MŠMT (vydává MŠMT)
 - <http://www.msmt.cz>
 - v tištěném Věstníku vlády pro orgány krajů, okresní úřady a orgány obcí (vydává MV)
 - <http://www.mvcr.cz/vestnik>